

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Waite, Arthur Edward

Alchimiști de-a lungul secolelor / Arthur Edward Waite;

trad. și pref. de Gabriela Nica și Marius Cristian Ene.

București: Herald, 2019

ISBN 978-973-111-534-4

I. Nica, Gabriela (trad.; pref.)

II. Ene, Marius Cristian (trad.; pref.)

133

Pentru noutăți și comenzi
vizitați site-ul nostru:

www.edituraherald.ro

sau contactați-ne la:

office@edituraherald.ro

OP.10 - CP.33 Sect. II București

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61

Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60

Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

Arthur Edward Waite

Lives of Alchemystical Philosophers.

George Readway, London, 1888

ARTHUR EDWARD WAITE

Alchimiști de-a lungul secolelor

VIEȚILE CELEBRILOR FILOSOFI ALCHIMIȘTI,
DIN ANUL 850 PÂNĂ SPRE SFÂRȘITUL SECOLULUI
AL XVIII-LEA, ÎNȘOȚITE DE UN STUDIU AL PRINCIPIILOR
ȘI AL PRACTICII ALCHIMIEI, CARE CUPRINDE ȘI O
BIBLIOGRAFIE DE FILOSOFIE ALCHIMICĂ ȘI HERMETICĂ

Traducere și prefață de
GABRIELA NICA și MARIUS CRISTIAN ENE

EDITURA HERALD
București

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2019

Cuprins

Prefață	7
Eseu introductiv	
Asupra adevăratelor principii, a naturii Marii Opere	
și a relației sale cu chimia spirituală	15
Despre teoria fizică și practica lui <i>Magnum Opus</i>	45
VIEȚILE ALCIMIȘTILOR	
Geber	51
Rhasis	54
Alfarabi	56
Avicenna	59
Morien	62
Albertus Magnus	67
Toma D'Aquino	71
Roger Bacon	73
Alain de Lille	77
Raymundus Lullus	79
Arnaud de Ville-Neuve	100
JEAN DE MEUNG	103
Călugărul Ferarius	105
Papa Ioan al XXII-lea	107
Nicolas Flamel	109
Peter Bono	133
Johannes de Rupecissa	134
Basile Valentin	135
Isaac Hollandus	138
Bernard Trevisanul	140
Jean de la Fontaine	146
Thomas Norton	147

Thomas Dalton	151
Sir George Ripley	153
Pico della Mirandola	155
Paracelsus	157
Denis Zachaire	161
Berigard din Pisa	170
Charnock	171
Giovanni Braccresco	174
Leonardi Fioravanti	176
John Dee	177
Henry Khunrath	183
Michael Maier	185
Jacob Böhme	187
J. B. van Helmont	192
Butler	194
Jean d'Espagnet	197
Alexander Sethon	198
Michael Sendivogius	203
Gustenhover	209
Busardier	212
Adeptul anonim	215
Albert Belin	217
Eirenaeus Philalethes	219
Pierre Jean Fabre	236
Helvetius	237
Giuseppe Francesco Borri	246
John Heydon	249
Lascaris	250
Delisle	255
John Hermann Obereit	259
Călătoriile, aventurile și întemnițările lui Joseph Balsamo	260
Concluzii	315

Prefață

„Numele lui Waite a ajuns până la noi datorită faptului că a fost cel dintâi care a încercat să realizeze un studiu sistematic al ocultismului occidental, pe care îl privește ca pe o tradiție spirituală, fără să pună accent pe aspectele de protoștiință sau de patologie a religiei”. Această afirmație a lui R. A. Gilbert, cercetător al ocultismului britanic de la răscrucea secolelor al XIX-lea și al XX-lea, este ilustrată întocmai de cartea de față, în care A. E. Waite ne prezintă biografiile a 53 de alchimiști celebri, începând cu învățatul arab Geber (cca 721-cca 815) și încheind cu Joseph Balsamo, cunoscut și sub numele de contele de Cagliostro, celebrul aventurier, magician, ocultist și, în egală măsură, șarlatan, care a creat multă vâlvă în Europa celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea.

Prin fața ochilor noștri se perindă, așadar, o mie de ani de alchimie și destinele a zeci de oameni care, în epoci diferite, pe continente diferite și, deseori, prin metode diferite, și-au dedicat viața unui scop unic: realizarea Marii Opere.

Această călătorie alchimică își are punctul de pornire în lumea arabă, unde și-au desfășurat activitatea, cu mai mult sau mai puțin succes, Geber, Rhasis, Alfarabi, Avicenna și chiar europeanul Morien, născut la Roma, dar care a înțeles că,

o vastitate fără limite. Aceste minuni pot fi realizate într-adevăr prin purificarea tabernacolului uman dublu, casa sacră a vieții, și prin evoluția progresivă spre exterior și spre manifestare vizibilă a potențialităților infinite existente în acesta.

În realizările și posibilitățile mesmerismului și în fenomenele de clarviziune extatică, în magia antică și în spiritualismul modern, în doctrinele și experiențele renașterii religioase, acolo trebuie să căutăm rațiunea de a fi a visului sublim al psihochimiei – și anume că există o schimbare, o transmutare sau o nouă naștere posibilă pentru omul întrupat care își va dezvolta și va manifesta potențialitățile ezoterice ale ființei sale spirituale, astfel încât carnea însăși va fi curățată, purificată, slăvită și înveșmântată cu lumina esențială a divinei pneuma. Îi trimit pe cititorii mei interesați de acest subiect spre o lucrare intitulată „Azoth sau Steaua Estului”, care cred că va fi gata de publicare la începutul anului 1889 și în care va fi vorba despre Prima Materie a *Magnum Opus*, despre evoluția Afroditei Urania, despre nașterea supranaturală a Fiului Soarelui și despre transfigurarea alchimică a umanității.

Despre teoria fizică și practica lui *Magnum Opus*

Teoria fizică a transmutării este bazată pe caracterul compus al metalelor, pe generarea lor în măruntaiele pământului și pe existența în natură a unei materii pure și penetrante care, aplicată oricărei substanțe, o exaltă și o perfecționează după natura sa. Această materie este numită LUMINA de către Eugenius Philalethes și de către mulți alți autori. Când este aplicată pe animale, exaltă animalele; dacă este aplicată pe vegetale, exaltă vegetalele, în timp ce metalele și mineralele sunt, în același fel, rafinate și transformate de la cea mai rea la cea mai bună condiție a lor.

Toate elementele care intră în compoziția metalelor sunt identice, însă diferă în proporții și în puritate. În regatul metallic, obiectivul naturii este întotdeauna să creeze aur. Producerea metalelor de bază este un accident al acestui proces sau rezultatul unui mediu nefavorabil.

Generarea metalelor în pământ este un punct de mare importanță și trebuie studiat cu grijă de către cel interesat, căci fără acest studiu și fără imitația întocmai a Naturii nu va obține niciodată vreun succes. Această generare are loc prin intermediul seminței metalelor. Caracterul lor compozit este un indiciu al calității lor transmutabile. O astfel de transmutare este

Respectîndu-se cu ajutorul pietrei filosofale, iar această piatră este de fapt combinarea semințelor masculine și feminine care dau naștere aurului și argintului. Materia sau elementele acestei pietre, și *prima materia* mai presus de toate, sunt ascunse printr-o mulțime de simboluri, descrieri false și alegorice, nume evazive și înșelătoare.

Conform baronului Tschoudy, toți cei care au scris despre artă au ascuns adevăratul nume al *prima materia*, deoarece aceasta este cheia principală a chimiei. Se spune de obicei că descoperirea acesteia este imposibilă fără o iluminare specială de la Dumnezeu, însă acei înțelepți care au primit această favoare și distincție divină și-au perpetuat ocazional cunoașterea prin instruirea unor discipoli demni, sub chezașia unui secret inviolabil. Autorul lucrării *L'Étoile Flamboyante* oferă o listă imensă de nume care i-au fost date acestei substanțe misterioase într-una sau alta dintre fazele sale. D'Espagnet spune: „așa cum aceia care navighează între Scila și Caribda sunt în pericol pe ambele părți, la un risc la fel de mare sunt supuși aceia care, plecând în căutarea lânii de aur, sunt purtați între stâncile nesigure ale sulfului și mercurului filosofilor. Cei mai ageri au obținut, prin citirea constantă a autorilor serioși și credibili și datorită soarelui arzător, cunoașterea sulfului, dar s-au oprit la intrarea mercurului filosofilor, căci scriitorii au scris despre el într-un mod atât de sinuos și alambicat și i-au dat atât de multe nume echivoce, încât mai curând va fi întâlnit prin forța intelectului căutătorului decât să fie găsit prin rațiune sau efort”.

Prima materia a fost definită ca un al cincilea element sau chintesență, materialul alfa și omega, sufletul elementelor, mercurul viu, mercurul renăscut, sufletul metalic etc. Este desemnată

prin nume alegorice precum Pasărea lui Hermes, Fiul Fecioarei, Fiul Soarelui și al Lunii, Capul Fecioarei, *Azoth* etc.

Adeptii se contrazic permanent în ceea ce privește locurile în care pare să fie descrisă cu seriozitate, însă, în general, sunt de acord că este vorba despre o substanță care se găsește pretutindeni și poate fi văzută și deținută oricând, chiar și de către cei care nu-i cunosc virtuțile. Urbiger scrie: „cu toate că unele persoane îmbătate de păreri amăgitoare visează că prima materie ar putea fi găsită numai în anumite locuri și într-un anumit timp al anului și numai folosind un magnet magic, noi suntem cu toate acestea siguri, în acord cu divinul nostru maestru Hermes, că toate aceste supoziții sunt false și că poate fi găsită pretutindeni, oricând și prin forțele noastre proprii”.

În cuvinte asemănătoare ni se spune în *Comentariile la războiul străvechi al cavalerilor* că materia artei, atât de prețioasă datorită darurilor extraordinare cu care a îmbogățit-o Natura, e cu adevărat josnică în ceea ce privește substanțele din care este compusă. „Prețul său nu depășește posibilitățile omului sărac. Câțiva bănuți sunt suficienți pentru a obține Materia Pietrei. [...] Materia este josnică dacă avem în vedere începutul artei, deoarece costă foarte puțin; este tot atât de josnică dacă luăm în considerare în mod exterior ceea ce conferă perfecțiune, deoarece în această privință nu costă absolut nimic, în asemenea măsură încât aproape *toată lumea o are la îndemână*, spune Cosmopolitul, astfel încât este un adevăr general valabil acela că piatra este un lucru josnic într-un sens, însă cel mai prețios în altul și că numai proștii o disprețuiesc, după o dreaptă judecată a lui Dumnezeu”.

Aceeași autoritate ne asigură, în ceea ce privește natura adevărată a *prima materia*, că este unul și același lucru, deși

este un compus natural al mai multor substanțe dintr-o singură rădăcină și de un singur fel, care formează împreună o omogenitate totală. Substanțele care formează împreună compusul filosofic diferă una de cealaltă mai puțin decât diferă apa de măcriș de apa de lăptucă. Urbiger ne asigură că materia adevărată este doar „un vapor impregnat cu sămânță metalică, dar nedeterminat, creat de Domnul Atotputernic, generat de concurența și influența astrelor, conținut în măruntaiele pământului ca o matrice a tuturor lucrurilor create”. În legătură cu același subiect, un scriitor mai timpuriu, Sir George Ripley, descrie piatra drept vaporul potențial al metalelor. Este, în mod normal, invizibilă, dar poate fi făcută clară ca apa limpede. În același fel și Philalethes strigă în stilul său inspirat: „Ascultați-mă și vă voi dezvălui secretul care, ca un trandafir, a fost păzit de spini, astfel încât, în vremurile ce au trecut, puțini au putut să pună mâna pe floare. Este o substanță de specie metalică, arătând atât de tulbure, încât universul nu pare să aibă ceva de a face cu ea. Forma sa vizibilă este meschină; terfelește corpurile metalice și nimeni nu își poate imagina atunci când o vede că de acolo ar putea să izvorască băutura minunată a strălucitorului Phoebus. Componentele sale sunt cel mai pur și mai delicat mercur, un sulf uscat închis, care o leagă și îi reduce curgerea. [...] Trebuie să cunoști acest subiect căci este fundamentul tuturor secretelor noastre. [...] Ca să o spun clar, este copilul lui Saturn, cu preț mic și venin mare. [...] Nu este maleabil, deși este metalic. Culoarea sa este neagră cu inserții argintii, care marchează câmpul negru cu vinișoare de argint strălucitor”.

Natura otrăvitoare a pietrei este amintită de numeroși filosofi. „Substanța și vaporii ei sunt într-adevăr o otravă pe care

filosofii trebuie să știe cum să o transforme într-un antidot, prin pregătire și direcționare”.

Nicio descriere nu arată adevărata natură a *prima materia*, dintre toate cele oferite *ad infinitum* de către numeroșii adepți care au fost determinați de generozitate și lipsă de egoism să expună secretele alchimiei pentru îmbogățirea spirituală, intelectuală și fizică a celor care meritau inițierea, în timp ce acel *vas philosophorum* în care este conținută și digerată este descris în termeni contradictorii, unii scriitori declarându-l un secret divin.

Dată fiind materia pietrei precum și vasul necesar, procesele care trebuie îndeplinite apoi pentru a realiza *magnum opus* sunt descrise cu destulă claritate. Mai întâi are loc Calcinarea sau purgația pietrei, când asemănătorul este lucrat cu ceea ce îi este asemenea, pe durata unui an filosofic. Apoi are loc Disoluția, care pregătește calea pentru congelare și care este realizată în timpul stării negre a misterioasei materii. Ea este realizată cu o apă care nu udă mâinile. Apoi are loc Separarea subtilului de grosier, care trebuie realizată prin intermediul căldurii. În timpul Conjunției care urmează, elementele sunt combinate într-un mod foarte scrupulos. Apoi are loc Putrefacția,

„fără de care nicio sămânță nu poate să dea rod”.

După care, în cadrul Congelării care urmează, apare culoarea albă, ea reprezentând unul dintre semnele succesului. Aceasta devine mult mai pronunțată în Hrănire. În Sublimare, corpul este spiritualizat, spiritul devine corporal și încă o dată este vizibilă o albeață mai strălucitoare. Fermentația care urmează fixează împreună pământul și apa alchimice și face medicamentul alchimic să curgă precum ceara. Materia este

apoi sporită cu spiritul alchimic al vieții, iar Exaltarea pământului filosofic este realizată prin rectificarea naturală a elementelor sale. Atunci când toate aceste procese au fost realizate cu succes, piatra mistică va fi trecut prin cele trei etape de bază caracterizate de diferite culori – negru, alb și roșu –, după care este capabilă să se înmulțească la infinit, iar atunci când va fi proiectată asupra mercurului îl va transmuta cu siguranță, aurul rezultat putând trece orice test. Metalele de bază folosite trebuie purificate pentru a asigura succesul operației. Procesul pentru producerea argintului este asemănător în esență, însă resursele materiei nu sunt ridicate la un nivel atât de înalt.

În conformitate cu *Comentariile la vechiul război al cavelor*, transmutările realizate de piatra perfectă sunt atât de absolute, încât nu rămâne nici măcar o urmă a metalului original. Totuși, ea nu poate să distrugă aurul și nici să-l înalțe spre o substanță metalică mai perfectă; prin urmare, îl transmută într-un leac de o mie de ori superior oricăror virtuți care ar putea fi extrase din aur în starea lui vulgară. Acest leac devine cel mai puternic agent în exaltarea metalelor de bază.

Printre proprietățile secundare ale agentului mineral perfect se numără transformarea cremenei în pietre prețioase, însă producerea aurului și a bijuteriilor este, în general, declarată ca fiind cel mai neînsemnat dintre secretele filosofice, deoarece spiritul care umple misterioasa *prima materia* a marii și sublimi lucrări poate fi folosit și adaptat în diferite modalități pentru obținerea perfecțiunii absolute în toate „științele liberale” și pentru deținerea „întregii înțelepciuni a naturii și a unor lucruri mai secrete și mai extraordinare decât darul profeției, despre care Rhasis și Bono afirmă că s-ar afla în piatra roșie”.

VIEȚILE ALCHIMIȘTILOR

Geber

Primul și, după părerea unanimă a autorităților în materie de hermetism, „prințul” adepților alchimiei care au apărut în timpul erei creștine a fost celebrul Geber, Giaber sau Yeber, al cărui nume adevărat a fost Abou Moussah Djafar al Sofi și care s-a născut la Haman, în Mesopotamia, conform celor mai demne de crezare păreri. Se mai spune și că ar fi fost grec, un arab spaniol născut la Sevilla sau un persan din Thus. Povești romantice îl înfățișează ca pe un monarh iluminat din India. Potrivit lui Aboulfeda, a trăit în secolul al VIII-lea, însă au fost sugerate și perioade mai timpurii, și perioade mai recente. Viața lui este învăluită într-o obscuritate fără speranță, însă experimentele lui asupra metalelor, realizate cu dorința de a le descoperi elementele constituente și gradele de fuzibilitate, l-au condus spre numeroase descoperiri, atât în chimie, cât și în medicină, printre care superoxidul muriatic de mercur, oxidul roșu de mercur și acidul azotic. Un scriitor spune în *Biographie Universelle* că „faptul că filosofia hermetică a dat naștere chimiei și că reputația lui Geber este consacrată pentru eternitate nu se datorează căutării de către el a unei himere, ci descoperirilor reale întemeiate pe experiență”.

Cu prodigalitatea specifică Evului Mediu, nu mai puțin de cinci sute de tratate i-au fost atribuite adepților arab. Se

presupune că acestea au cuprins întregul cerc al științelor fizice, inclusiv astronomia și medicina. Din aceste realizări colosale nu s-au păstrat decât câteva fragmente. Cardano îl include pe Geber printre cele mai pătrunzătoare douăsprezece minți din întreaga lume, în timp ce Boerhave vorbește despre el cu considerație și respect în celebra sa lucrare *Institutiones Chemicæ*. Conform lui M. Hoefer, merită să fie considerat cel dintâi dintre chimiștii și alchimiștii care s-au remarcat înaintea lui Van Helmont. „El este oracolul chimiștilor medievali, care de multe ori nu au făcut altceva în lucrările lor decât să-i reproducă măiestria. Geber este pentru istoria chimiei ceea ce este Hipocrate pentru istoria medicinei”.

Numele lui Geber a fost purtat sau asumat de mai mulți scriitori care au trăit după acest adept al hermetismului; în acest fel, puținele fapte existente cu referire la viața lui au fost distorsionate în toate felurile și i-au fost greșit atribuite cărți apărute mai târziu și de o valoare inferioară. Printre acestea trebuie amintit un comentariu astronomic la *Syntaxis Magna* de Ptolemeu, în nouă cărți. De fapt, este o lucrare din secolul al XII-lea, după cum o dovedesc anumite dovezi prezente.

Cele mai multe dintre operele lui Geber sunt în limba latină și asupra autenticității tuturor pot fi ridicate semne de întrebare. Se spune că în biblioteca din Leyden există câteva manuscrise arabe care nu au fost traduse și că mai există unul și în Biblioteca Imperială din Paris, împreună cu *Fragmentum de Triangulis Sphaericis*, încă nepublicat. Cea mai completă ediție din Geber este cea a lui Dantzych, publicată în 1682 și reproducă în colecția lui Mangetus. Cea mai importantă dintre lucrările adeptului arab trebuie considerată a fi „Suma perfecțiunii” – *Summae Perfectionis magisterii in sua natura Libri IV*.

Următoarea ca valoare este tratatul intitulat *De Investigatione perfectionis Metallorum*, care cuprinde Testamentul său și un tratat despre construirea cuptoarelor.

Suma perfecțiunii sau magisteriul perfect pretinde a fi o compilație din lucrările celor vechi, numai că, în afara lui pseudo-Hermes, nu cunoaștem niciun autor alchimic premergător perioadei în care a trăit Geber. Se afirmă că pentru obținerea succesului în artă este necesară o cunoaștere a principiilor naturale. Principiile naturale din lucrarea naturii sunt un spirit potent și o apă vie sau uscată. Dispunerea cuptorului filosofic și a *vas philosophorum* sunt descrise cu limpezime; cel din urmă este un vas rotund din sticlă cu un fund plat și rotund și cu mai multe aranjamente elaborate. Totuși, o notă marginală declară că descrierea sa este greu de înțeles. Dincolo de toate obscuritățile tratatului, este absolut clar că în acesta este vorba despre metale și minerale. Proprietățile sulfului, mercurului, arsenicului, aurului, argintului, plumbului, cositorului, cuprului, fierului, magneziului, lutului, marcasitului sunt discutate într-un asemenea mod, încât e imposibil să se stabilească o alegorie sau să se interpreteze cuvintele autorului în alt sens decât cel fizic.

Rhasis

Rhazes sau Rasi, pe numele său adevărat Moham-med-Ebn-Secharjah Aboubekr Arrasi, a fost un celebru fizician și chimist arab, care s-a născut în jurul anului 850 la Ray în Irak, în apropiere de frontiera cu Khorassan. În tinerețe a fost pasionat de muzică și de distracții frivole; nu a început studiul medicinei decât la vârsta de 30 de ani, însă în scurt timp i-a depășit, atât în îndemânare, cât și în cunoaștere, pe toți medicii din vremea sa. S-a dedicat cu același zel studiului filosofiei, se spune că a călătorit în Siria, în Egipt, chiar și în Spania și a condus cu succes celebrul spital din Bagdad, precum și un altul din orașul său natal. A fost bun și generos în mod natural și și-a dedicat viața celor săraci. Biografii săi orientali îl numesc un Imam printre învățații timpului său, în timp ce scriitorii occidentali îl descriu ca pe un Galenus al arabilor. Datorită atenției asidue pe care o acorda nenumăratelor varietăți de boli a ajuns să fie numit „experimentatorul” sau „cel experimentat”. Se spune că a scris nu mai puțin de două sute douăzeci și șase de tratate. Avicenna le datorează mult unora dintre acestea și au exercitat chiar și în Europa o influență considerabilă căci scrierile sale de medicină au format baza studiilor universitare până în secolul al XVII-lea.

Din cele douăsprezece cărți de chimie care i-au fost atribuite lui Rhasis, câteva au fost probabil contrafăcute și puține

au fost tipărite. Credea cu tărie în transmutarea metalelor și, după ce a scris un tratat asupra acestui subiect, i l-a prezentat personal Emirului Almansour, prinț al Khorassanului, care a fost peste măsură de încântat și a poruncit ca autorului să îi fie oferite drept recompensă o mie de monede de aur. Totuși, prințul a dorit să fie martor al minunatelor experimente și al prolificelor rezultate aurifere de care abunda această carte. Rhasis i-a răspuns că sublima sa curiozitate va fi cu siguranță satisfăcută dacă îi va oferi instrumentele și materialele necesare pentru a realiza *magnum opus*. Emirul a fost de acord și nu au fost cruțate nici eforturi, nici cheltuieli pentru a realiza operațiunile preliminare, însă când a venit vremea, adeptul a eșuat jalnic în lucrarea sa și a fost lovit cu cruzime în cap cu tratatul său alchimic nefolositor de către prințul infuriat. La acea vreme Rhasis era bătrân și unii cred că această bătaie a contribuit la orbirea sa ulterioară. A murit în sărăcie și uitare, însă asta nu dovedește faptul că nu ar fi stăpânit puternica medicină metalică. Data morții sale nu este sigură, însă a avut loc, cel mai probabil, în anul 932.

Scrierile lui Rhasis abundă, ca și acelea ale lui Geber, de corespondențe planetare și de influențele exercitate de către stele în formarea substanțelor metalice de sub scoarța pământului. Natura explicită a rețetelor pe care le oferă poate fi judecată după indicații precum *Recipe aliquid ignotum, quantum volueris*. Oricum, lui îi datorăm prepararea coniacului și a unor aplicații farmaceutice ale alcoolului. El a fost primul care a menționat auripigmentul, realgarul, boraxul și anumite combinații de sulf, fier și cupru, unele săruri de mercur obținute în mod indirect, precum și anumiți compuși ai arsenicului. A fost, de asemenea, un promotor zelos al metodelor experimentale.